

НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ДОМОГОСПОДАРСТВ ОБ'ЄКТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

І.А. Ажаман

Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса

Анотація. Обґрунтовано актуальність теми дослідження. Визначено, що станом на 2012 р. лише дві третини господарств населення мають спеціалізовані приміщення для зберігання продукції, а третина – використовує універсальні, необлаштовані для тривалого зберігання споруди. З сукупності домогосподарств лише половина мають приміщення для утримання худоби і птиці, і лише 30 % - для зберігання кормів. Встановлено, що із збільшенням розміру домогосподарств зростає рівень спеціалізації їх приміщень, а також збільшується площа таких споруд.

Узагальнення дослідження динаміки рівня забезпеченості домогосподарств господарськими спорудами показало зниження кількості спеціалізованих приміщень при одночасному зростанні їх площ та переорієнтацію господарів на будівництво комплексних приміщень більшою площею – в середньому 31 м². Така тенденція забезпечує підвищення упорядкованості будівель на території домогосподарства, проте не дозволяє створювати оптимальні умови для утримання тварин, зберігання продукції, виробничих запасів тощо.

Для підвищення рівня забезпеченості домогосподарств об'єктами сільськогосподарського призначення та якості їх оснащення пропонується звернути увагу на сприяння поінформованості їх власників про: вимоги до організації процесів виробництва і зберігання агропродукції; сучасні технології зберігання; технічні новинки щодо обладнання складських приміщень. Вагомою для вирішення вказаного питання також є законодавчо-нормативна підтримка розвитку інвестування та кредитування нового будівництва і реконструкції існуючих об'єктів сільськогосподарського призначення.

Ключові слова: домогосподарство; сільське господарство; споруди; приміщення; площа приміщень; приміщення комплексного призначення; спеціалізовані приміщення.

Вступ. Дослідження напрямів розвитку сільського господарства свідчить про значну залежність обсягів виробництва, особливо картоплі, овочів, плодів, а також продукції тваринництва від ефективності роботи господарств населення. Приватний сектор в значній мірі впливає на продовольчу безпеку країни, задовольняючи здебільшого індивідуальні потреби споживачів продукції аграрного сектору. В таких умовах важливим є питання забезпеченості домогосподарств приміщеннями для зберігання продукції, кормів, сільськогосподарського інвентарю тощо. Наявність, площа та рівень

обладнання таких господарських споруд впливає на умови реалізації (зберігання продукції тривалий час може забезпечити можливість її реалізації за більш високими цінами та на вигідних умовах для господаря), строки зберігання та якісні показники продукції. Все це обґрунтовує необхідність проведення досліджень, спрямованих на підвищення рівня забезпеченості господарств населення об'єктами сільськогосподарського призначення.

Аналіз останніх досліджень. В останні роки проблема сучасного стану та тенденцій розвитку домогосподарств привертає все більшої уваги вітчизняних науковців. Активізувались дослідження в напрямку загальних питань щодо сутності та стану домогосподарств – теоретичним і практичним аспектами цього питання приділяли увагу в своїх роботах Кальченко С.В., Макаренко П.Ю., Музиченко А.С., Булавка Л.В., Ліпич Л.Г., Мостенець С.В. [1-4]. Значна увага вчених-економістів присвячена вивченню соціальних аспектів діяльності домогосподарств. В даному напрямку працюють такі науковці як Грішнова О.А., Соколик М.П. [5, 6].

Поряд з цим, існує об'єктивна потреба в дослідженні матеріально-технічної бази домогосподарств, зокрема їх забезпеченості об'єктами сільськогосподарського призначення, наявності яких (в розрізі кількісних – площа, чисельність та якісних показників – оснащеність, технологічність, екологічність) створює умови для ефективного ведення господарської діяльності – виробництва та зберігання агропродукції. Дане питання знайшло відображення в науковій літературі. Так, Ярошевич О.Я. приводить результати опитування власників домогосподарств, які визначили основні чинники, що заважають їх розвитку і вказали на провідне місце серед них недостатнього забезпечення технікою та іншими основними засобами [7].

Проте існуючий науковий супровід забезпеченості домогосподарств об'єктами сільськогосподарського призначення не є системним та показує необхідність поглибленого дослідження даної проблеми.

Стаття має на меті встановити рівень забезпеченості домогосподарств об'єктами сільськогосподарського призначення та визначити напрями його покращення, зокрема шляхом будівництва нових та реконструкції існуючих будівель та споруд.

Результати досліджень. Споруди сільськогосподарського призначення домогосподарств за способом свого використання призначаються для зберігання урожаю, кормів, утримання худоби та птиці, техніки, устаткування, сільськогосподарського інвентарю тощо. Вони можуть бути спеціалізованими або комплексного використання. Їх призначення – створення умов при організації виробничих, складських та інших процесів в діяльності домогосподарств.

Дослідження щодо рівня забезпеченості домогосподарств сільськогосподарськими спорудами показало, що від 0,6 до 2,2 % домогосподарств (в залежності від періоду дослідження) не мають жодних споруд, а близько половини – лише споруди комплексного використання. Станом на 2011 р. 62,8 % домогосподарств мали споруди або приміщення для зберігання врожаю. Їх частка за 2007-2011 рр. зменшилась на 1,3 відсоткових

пункти. Тобто, лише дві третини господарств населення можуть приймати рішення щодо відстрочки термінів реалізації продукції в вигідні для них строки, а третина – мають використовувати універсальні, необлаштовані для тривалого зберігання приміщення, орендувати їх або реалізувати продукцію «на корню», що не завжди для товаровиробника є економічно доцільним. Позитивною є тенденція щодо збільшення площ приміщень та споруд для зберігання урожаю, що свідчить про ріст потенційних можливостей зберігання (табл. 1).

Таблиця 1

Рівень забезпеченості домогосподарств об'єктами сільськогосподарського призначення [8]

Показники	Частка домогосподарств, %					Середня площа споруд, м ²					2011р. до 2007р., +/-	
	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	частки	площі
Домогосподарства, що мають господарські споруди і приміщення для:												
зберігання урожаю	64,1	62,7	63,5	62,4	62,8	12	13	14	14	14	-1,3	2
зберігання кормів	32,3	31,4	31,6	31,7	32,1	14	15	16	16	16	-0,2	2
утримання худоби та птиці	54,5	50,1	48,9	49,2	50,2	20	21	22	22	23	-4,3	3
утримання техніки та реманенту	9,1	9,7	9,8	9,9	9	17	16	17	18	17	-0,1	0
комплексного використання	51,8	54,5	52,6	53,5	53,1	30	30	32	31	31	1,3	1
Домогосподарства, що не мають споруд	1	0,6	1,3	2,2	0,8	х	х	х	х	х	-0,2	х

З сукупності домогосподарств лише половина господарств населення мають приміщення для утримання худоби і птиці, і лише 30 % - для зберігання кормів. На основі таких статистичних даних можна зробити висновок, що лише половина господарств населення має умови для виробництва продукції тваринництва, а тенденція до зменшення частки домогосподарств з приміщеннями для тварин з 54,5 % в 2007 р. до 50,2 % в 2011 р. є одним з наслідків згортання тваринницької галузі в домогосподарствах. Низький відсоток господарств, що мають приміщення для зберігання кормів, є індикатором того, що 2/3 господарств зорієнтовані на нетривале їх зберігання на необладнаних площадках, або зберігання в приміщеннях комплексного характеру.

Домогосподарства за площею земель, що знаходяться в їх користуванні, поділяються на 3 групи – ті, що мають до 0,5 га, 0,51-1 га та більше 1 га. Такий розподіл домогосподарств дозволяє виявити залежність між розмірами земельних угідь та площею господарських приміщень, що знаходяться у їх

розпорядженні (табл. 2).

Таблиця 2

Наявність господарських споруд і приміщень у сільських домогосподарствах у 2012 р. [8]

Види споруд	Усі домогосподарства		в т.ч. домогосподарства з площею землі					
	частка домогосподарств, %	середня площа споруд, м ²	0,5 га і менше		0,51–1,00 га		1,01 га і більше	
			частка домогосподарств, %	середня площа споруд, м ²	частка домогосподарств, %	середня площа споруд, м ²	частка домогосподарств, %	середня площа споруд, м ²
Домогосподарства, що мають господарські споруди і приміщення для:								
зберігання урожаю	62,1	14	61,2	12	63,1	14	62,9	17
зберігання кормів	30,3	15	23,9	13	34,8	16	39,1	18
утримання худоби та птиці	49,7	22	43,6	19	54,3	23	57,9	27
утримання техніки та реманенту	8,6	17	5,6	13	9,7	15	13,9	24
комплексного використання	55,4	31	57,2	26	54	34	53,2	39
Домогосподарства, що не мають споруд	0,5	X	0,8	X	0,1	X	0,4	X

Згідно результатів досліджень, між розміром земельних угідь та наявністю і площею господарських приміщень в домогосподарствах існує наступна залежність: зі збільшенням площі земель, підвищується рівень спеціалізації та площа приміщень, якими користуються домогосподарства. Так, домогосподарства що мають землі в розмірах до 0,5 га на 61,2 % забезпечені приміщеннями для зберігання врожаю, площа яких становить в середньому 12м². Зі збільшенням площі земель (для господарств з землею понад 1 га), підвищується питома вага господарств, яким належать спеціалізовані споруди та приміщення для врожаю, а їх площа зростає до 17м².

Більш чітко така залежність проявляється щодо споруд і приміщень для розведення худоби і птиці – від 43,6% та 19м² для господарств до 0,5 га та до 57,9 % і 27м² для домогосподарств з земельними угіддями більше 1 га. Також в 2,5 рази збільшилась питома вага господарств забезпечених приміщеннями для зберігання техніки і реманенту - від 5,6 до 13,9% - при зростанні площі землі до 1 га і більше. Одночасно кількість домогосподарств, що володіють приміщеннями комплексного використання при зростанні площ земель в 2012 році зменшилась до 53,2 %, тобто на 4 відсоткових пункти.

Таким чином, зі збільшенням розміру домогосподарств зростає рівень спеціалізації їх приміщень, а також збільшується площа таких споруд. Отже крупні господарства населення мають більше можливостей щодо створення належних умов для вирощування тварин і птиці, зберігання отриманого врожаю, а також техніки, реманенту та іншого обладнання.

Проведені дослідження динаміки рівня забезпеченості домогосподарств господарськими приміщеннями та спорудами показали зниження кількості спеціалізованих приміщень при одночасному зростанні їх площ та переорієнтацію господарів на будівництво комплексних приміщень більшою площею – в середньому 31м², які використовуються за необхідністю. Така тенденція забезпечує підвищення упорядкованості будівель на території домогосподарства, проте не дозволяє створювати оптимальні умови для утримання тварин, зберігання продукції, виробничих запасів тощо. Незначні площі господарських приміщень не дозволяють організовувати в них процеси з виробництва та зберігання з використанням сучасних технологій та техніки. Все це визначає необхідність пошуку шляхів удосконалення процесів зберігання продукції господарствами населення на перспективу.

Для підвищення рівня забезпеченості домогосподарств об'єктами сільськогосподарського призначення та якості їх оснащення пропонується звернути увагу на сприяння поінформованості їх власників про: вимоги, в тому числі світові, до організації процесів виробництва і зберігання сільськогосподарської продукції; технології зберігання; технічні новинки щодо обладнання складських приміщень; енергозберігаючі та технології екологічного будівництва тощо. Вагомою для вирішення вказаного питання також є законодавчо-нормативна підтримка розвитку інвестування та кредитування нового будівництва і реконструкції існуючих об'єктів сільськогосподарського призначення, спрощення процедури узаконення (введення в експлуатацію) господарських споруд. Вирішенню проблеми зберігання продукції домогосподарствами сприятиме будівництво агрологістичних центрів, які також можуть надавати послуги і з транспортування, постачання, збуту, інформаційної підтримки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Визначення високого ступеня залежності обсягів агровиробництва від господарств населення виявило потребу в дослідженні рівня забезпеченості останніх спорудами та приміщеннями для виробництва і зберігання продукції. З'ясовано, що в домогосподарствах намітилася тенденція до будівництва і введення в експлуатацію споруд комплексного призначення та зростання їх площі. Проте така динаміка оцінюється неоднозначно, бо в універсальних спорудах не завжди можливо створити оптимальні умови для організації процесів виробництва і зберігання продукції. Крім того визначено, що зі збільшенням розмірів домогосподарств рівень забезпечення їх спеціалізованими приміщеннями зростає. Таким чином формується потреба у забезпеченні домогосподарств спорудами та приміщеннями, які будуть обладнані для тривалого зберігання агропродукції, а також у сприянні розвитку будівництва агрологістичних центрів для накопичення і зберігання сільськогосподарської продукції господарств населення з метою реалізації її крупними партіями. На вирішення зазначених проблем необхідно спрямувати подальшу наукову роботу.

Література

1. Кальченко С.В. Сучасні напрями розвитку господарської діяльності

селянських домогосподарств / С.В. Кальченко // Сталій розвиток економіки – 2012. - №7. - С. 108-111.

2. Макаренко Ю.П. Особливості функціонування домогосподарств у сучасних умовах господарювання / Ю.П. Макаренко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу – 2012. - №1. – С. 125-130.

3. Музиченко А.С. Особисті селянські господарства в системі суб'єктів аграрного ринку / А.С. Музиченко, Л.В. Булавка // Наукові праці ПДАА Серія: Економічні науки – 2012. - Випуск 5., Том 1. – С. 179-184.

4. Ліпич ЛГ. Витрати та ресурси домогосподарств: теоретичний та практичний аспекти / Л.Г. Ліпич, С.В. Мостенець // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки – 2012. - №5. – С. 37-41.

5. Грішнова О.А. Розвиток домашніх господарств як чинник і індикатор соціально-економічного прогресу / О.А. Грішнова // Науковий вісник ЧДІЕУ – 2011. - №4. – С. 29-33.

6. Соколик М.П. Нерівність домашніх господарств за доходами, її вплив на економічний розвиток України / М.П. Соколик // Вісник Університету банківської справи Національного банку України - 2011. - № 3. – С. 74-79

7. Ярошевич О.Я. Проблеми та перспективи подальшого розвитку особистих селянських господарств / О.Я. Ярошевич // Інноваційна економіка – 2010. - №3. – С.67-69.

8. Статистичний щорічник України за 2011 рік / за ред. О.Г. Осауленка. – К.: ТОВ «Август Трейд». – 2012. – 559 с.

АННОТАЦІЯ

Ажаман И.А. Научное обоснование необходимости повышения уровня обеспеченности домохозяйств объектами сельскохозяйственного назначения

Обоснована актуальность темы исследования. Определено, что по состоянию на 2012 г. только две трети хозяйств населения имеют специализированные помещения для хранения продукции, а треть - использует универсальные, необустроенные для длительного хранения сооружения. Из совокупности домохозяйств лишь половина имеют помещение для содержания скота и птицы, и только 30 % - для хранения кормов. Установлено, что с увеличением размера домохозяйств растет уровень специализации их помещений, а также увеличивается площадь таких сооружений.

Обобщение исследования динамики уровня обеспеченности домохозяйств хозяйственными сооружениями показало снижение количества специализированных помещений при одновременном росте их площади и переориентацию хозяев на строительство комплексных помещений большей площадью - в среднем 31м². Такая тенденция обеспечивает повышение упорядоченности зданий на территории домохозяйства, однако не позволяет создавать оптимальные условия для содержания животных, хранения продукции, производственных запасов.

Для повышения уровня обеспеченности домохозяйств объектами

сельскохозяйственного назначения и качества их обустройства предлагается обратить внимание на содействие осведомленности их владельцев о требованиях к организации процессов производства и хранения агропродукции; современных технологиях хранения; технических новинках в сфере оборудования для складских помещений. Весомой для решения указанного вопроса также является законодательно-нормативная поддержка развития инвестирования и кредитования нового строительства, реконструкции существующих объектов сельскохозяйственного назначения.

Ключевые слова: домохозяйство; сельское хозяйство; сооружения; помещения; площадь помещений; помещения комплексного назначения; специализированные помещения.

SUMMARY

Azhaman I.A. Scientific substantiation of necessity of households level of provision increase with objects of agricultural purpos

Summary. Actuality of research theme has been grounded. It has been determined, that by the state on 2012 only two third of individual households have the specialized buildings for products storage, and one third - uses universal, unsuitable for the extended storage buildings. From totality of households only half has buildings for animals and poultry maintenance, and only 30% - for storage of forage. It has been set that the level of specialization of their buildings grows with the increase of size of household, and also the area of such buildings increases.

Research generalization of households level dynamics of provision with farm buildings showed the decline of the amount of the specialized buildings at the simultaneous increase of their areas and reorientation of towards owners to the building of complex premises with a greater area - on the average 31m². Such tendency provides the increase of buildings efficiency on the territory of households, however allows to create optimal terms for maintenance of animals, storage of products, productive supplies and etc.

For the increase of households level of provision with objects of the agricultural purpose and quality of their equipment it is suggested to pay attention to information assistance of their owners: requirements to organization of production processes and storage of agricultural produce; modern technologies of storage; technical novelties in relation to the equipment of storage facilities. Ponderable for the decision of the indicated question also is the legislatively-normative support of development of investing and crediting of new building and reconstruction of existent objects of the agricultural purpose.

Keywords: household; agriculture; building; apartments; area of apartments; apartment of the complex setting; specialized apartments.